

Τὸν Κονταρᾶν διεδέξατο ὁ Κυπριανός, ὅστις ἐπεσκόπευσε μέχρι τοῦ 1707, ὅτε καὶ ἀπέθανεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 14. Ἡ ἐν Σμύρνῃ ἀρχιερωσύνη αὐτοῦ ἀρχεῖται τῷ 1698 ὁκτωβρίου 6. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπῆρχεν ἐν τῇ Μητροπόλει δημοσία Βιβλιοθήκη συγκειμένη ἐκ τευχῶν, χειρογράφων τε καὶ ἐντύπων, 158. Τούτων τὰ κυριώτερα μετὰ τοσούτων χρόνων ἀλλεπαλλήλους καταστροφᾶς διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν· ἐσχάτως δὲ περιήλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Ὁ Κυπριανός φαίνεται ὅτι ἦν ἀνὴρ τακτικὸς, διὸ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ, ὡς μητροπολίτης Σμύρνης, τῷ αὐτῷ ἔτει κατὰ μῆνα Δεκέμβριον συνέταξεν ἐν σ. 80 τοῦ κώδικος τὸν κατάλογον τῶν εἰρημένων βιβλίων καὶ χειρογράφων, συνώδευσε δὲ αὐτὸν καὶ μετὰ τὴν καταγραφὴν τῶν ἐρῶν ἀμφίων τῆς Μητροπόλεως. Κατὰ τὴν αὐτογράφον σημείωσιν του ἐδωρήθησαν τὰ βιβλία ταῦτα παρὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀρχιερέως καὶ παρὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Β΄.

(ἀκολουθεῖ).

Α. Παπαδόπουλος Κεραμεύς.

γορήθη δὲ ἐν Σμύρνῃ ἱερομόναχος Νεκτάριος, ὅστις καθαιρέσει τότε ὑποβληθεὶς ἠθωώθη τῷ 1699 διὰ συνοδικῆς πράξεως ἐκδοθείσης ἐν Κ. Οἰκονόμου, Φιλ.συγγρ. I, σ. 149—22.

ΑΙ ΕΠΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ.

ΤΑ ΘΥΑΤΕΙΡΑ.

« Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας γράψον, Ἔδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιθά-νῃ. Οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διακονίαν, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὑπομονὴν σου, καὶ τὰ ἔργα σου, καὶ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. Ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἔῃς τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὴλ, τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν προφῆτιν, διδάσκειν καὶ πλανᾶσθαι ἐμοὺς δούλους, πορνεύσαι καὶ εἰδωλόθυτα φαγεῖν. Καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς, καὶ οὐ μετανόησεν. Ἴδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς, εἰς θλίψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν· καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ· καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας· καὶ δώσω ὅμῃν ἕκάστη κατὰ τὰ ἔργα ὅμων. Ὑμῖν δὲ λέγω, καὶ λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βῆθη τοῦ Σατανᾶ, ὡς λέγουσιν, οὐ βαλῶ ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος· πλην ὃ ἔχετε κρατήσατε, ἄχρι οὗ ἂν ἴδω. Καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν· καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ράβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται, ὡς καὶ ἐγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρὸς μου· καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. » (Ἀποκαλ. 2'. 28 — 29).

Μεγάλῃ ρωμαϊκῇ ὁδῷ ἐκ τῆς Περγᾶμου πρὸς τὰς Σάρδεις διήκουσα τὸ ἐσωτερικὸν διεπέρα τῆς Μυσίας καὶ Λυδίας, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν κλιτύων διήρχετο τοῦ ὄρους Τμώλου· ὁ δὲ περιηγητὴς ἀνερευνῶν τὰ εἰρεῖπια ταῦτα καὶ τὰς κύκλῳ ἐρημίας ἀκολουθεῖ, ἐπὶ τὸ πλεῖστον μέρος, τὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου ἐφθαρμένα καὶ καταστραμμένα ἔχον αὐτῆς. Τὰ περὶ τούτων δμῶς οὐκ εἶσι παντελῶς ἔρημα. Ἰδομεν ὅτι τὸ Πέργα-

μον, καὶ τοὶ ἑκάστη ἐκ τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ δόξης, διαμένει ὁμοίως εἰσέτι εὐτυχῆς ὁπωσοῦν πόλις. Τὴν ὁδὸν ταύτην, περὶ ἧς ὁ λόγος, διαπέρασε πολλάκις κατὰ τὰς πόλεις αὐτοῦ ὁδοιπορίας ὁ ἅγιος Ἰωάννης· διότι κεῖται ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ ἐν ᾗ σχεδὸν παράπλευραι αἱ πόλεις ὧν αἱ ἐκκλησίαι μνημονεύονται ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆς ἀποκαλύψεως κεῖνται. Ἐπομένως ἡ ὁδὸς αὕτη ἦν αὐτῷ λίαν συνήθης. Νῦν ὁ ὁδοιπόρος, ἄνευ καταλλήλων μέσων καὶ εὐκολιῶν, διαπαντᾷ καιρὸν δύο ἡμερῶν ἀπὸ Περγάμου εἰς Θυάτειρα. Μετὰ δὲ ἰππασίαν τριῶν ὥρῶν ἐπὶ τῆς πλουσίας πεδιάδος τῆς Περγάμου διαβαίνομεν τὸν κλασικὸν Κάϊκον, καὶ ἀναβαίνοντες χθαμαλὴν τινα σειρὰν λόφων, ἔνθα εὐρίσκονται διάφορα χωρία ὧν οἱ κάτοικοι εἰσὶ λίαν γεωργικοί, τὴν δευτέραν ἡμέραν κατερχόμεθα εἰς τὴν εὐρύχωρον χώραν τὴν ἀρδευομένην ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ, ἔνθα ἀριθμὸς λοξοτενῶν κοιλάδων, ὧν ἑκάστη βρέχεται διὰ τινος ρύακος κλειζομένου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ, βαθμηδὸν ἀνοίγεται ἐπὶ τῆς πεδιάδος, ἥτις τὸ πάλαι κατεῖχeto ὑπὸ τῆς βασιλευούσης πόλεως τῶν Σάρδεων. Ἐν ᾧ δὲ πορευόμεθα ὀλίγον πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ ἐκτεταμένη κοιλὰς τοῦ Ἰλλοῦ ἀποκαλύπτεται εἰς τὴν θέαν, καὶ ἀτενίζοντες πρὸς τὰ κάτω ἐν καιρῷ ἕαρος ἢ θέρους ὁρῶμεν ἐνώπιον ἡμῶν πανόραμα ὁμοιάζον κατὰ τὸ εἶδος, καὶ τοὶ οὐχὶ ἴσον κατὰ τὴν ἔκτασιν ἢ τὸ μεγαλεῖον, τῷ ἐπιπίπτοντι ἐν τῷ πρώτῳ βλέμματι τοῦ περιηγητοῦ ἐν Δαμασκῷ. Ὁ ὀφθαλμὸς ἀνιχνεύει πλαγίως τῆς πεδιάδος τὴν ἀργυρᾶν κλωστήν, ἥτις σημειοῖ τὸν ροῦν ἐνὸς τῶν ὑπερπλουσίων ρυάκων τοῦ Ἰλλοῦ· ἐν δὲ τῷ κέντρῳ αὐτῆς, καταφύτῳ ὑπὸ χλόης, συσσωρεύονται αἱ λευκαὶ ἑροφαὶ μιᾶς λίαν ἐκτεταμένης τουρκικῆς πόλεως μετὰ τῇδε κακεῖσε μινάρεδων ὑψουμένων δίκην πυργίσκων ἐν τῷ μέσῳ, καὶ πολλῶν ἀθροισμάτων ὑψικόμων κυπαρίσσω ἀνεγειρουσῶν πρὸς τὰ ὕψη τοῦ ἐπικυδείου λόφου τῶν· πᾶσα δὲ ἡ πεδιάς περιβάλλεται διὰ πλουσίου κροσσοῦ καρπῶν φόρων μηλόνων καὶ ἀρδευομένων κήπων,

ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀργυρᾶ ὁμίχλη ἀνελκυομένη ὑπὸ τοῦ ἡλίου κρέμαται ἐν εἵδει ψιλοῦ τινος τρέμοντος νέφους. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἡ *Ak-hissar* (τὸ λευκὸν φρούριον) τὰ ἀρχαῖα Θυάτειρα.

Τὰ Θυάτειρα ὅλως ἀνόμοια πρὸς τὰς λοιπὰς ἀδελφὰς ἐκκλησίας, ὀλίγον δύναται νὰ κχυχᾷται ἐπὶ μυθολογικῇ ἢ ἱστορικῇ δόξῃ, καὶ τὸ ὄνομα σπανίως ἀπαντᾷ ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἀπομνημονεύμασι.

Λέγεται ὅτι πόλις τις, ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ τόπου ἐπὶ πολλὰς γενεάς· ἀλλ' ἡ πρώτη διακεκριμένη μνηστὴς τοῦ τόπου ἀπαντᾷται διαρκούσης τῆς Μακεδονικῆς περιόδου, ὅτε ὁ Σέλευκος Νικάτωρ, ὁ θεμελιωτὴς τῆς Ἑλληνοσυριακῆς δυναστείας, ἀποίκισεν ἐνταῦθα μακεδονικὴν ἀποικίαν ἢ καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομα Θυάτειρα πρὸς ἀνάμνησιν θυγατρὸς τινος τεχθείσης αὐτῷ. Ἡ πόλις αὕτη κειμένη ἐπὶ τῶν ὀρίων τῆς Μυσίας καὶ Λυδίας, πιθανῶς ὑπῆρξε πρὶν ἀτειχιστος, ἄχρις οὗ ὁ Σέλευκος ἐσύστησε στρατιωτικὴν ἀποικίαν καὶ συνήθροισεν ἐντὸς τῶν περιτειχισμάτων τοὺς κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωρίων. Μετὰ ταῦτα τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ συχνάκις. Ἀντίοχος ὁ Μέγας ἐξελέξατο αὐτὴν ὡς τὴν πρώτην βᾶσιν τῶν πολεμικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν ἀγωνιζόμενος κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας (190 Π. Χ.), ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοδρομήσῃ πρὸς τὴν Μυσίαν. Ἐν δὲ τῇ πεδιάδι μετὰ τῶν δύο πόλεων κατετροπώθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τῶν δύο Σκιπιώνων, ὅτε ὀλόκληρος ἡ χώρα ὑπετάχθη τῇ ρωμαϊκῇ ἐξουσίᾳ.

Ἐὰν δὲ κρίνωμεν ἐκ τῶν ἀπείρων λαφύρων τὰ ὅποια ἔλαβον ἐκεῖθεν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ὁ σύμμαχος αὐτῶν βασιλεὺς τῆς Περγάμου τὰ Θυάτειρα θὰ ὑπῆρχον ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τόπος ἀξιολόγου ἐμπορίου καὶ πλούτου. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας τὰ Θυάτειρα διεβιβάσθησαν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου, καὶ διέμειναν ἐν ἀσπηρότητι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Ἀτταλικῆς δυναστείας. Οὐδὲ φαίνεται ὅτι ἀνυψώθησαν εἰς μείζονα εὐκλειαν ὅτε ἐπέ-

ρασαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν τῆς Ρώμης, καὶ τοὶ ἐκαυχᾶτο ἐπὶ τινὶ γερούσια καὶ πολλοῖς ἠνωμένοις σωματείσις τεχνιτῶν. Ἐκ τῶν πόλεων ἢ καὶ ἐκ τῶν ἐθνῶν εὐτυχέστατον εἶνε τὸ μὴ ἔχον ἱστορίαν· καὶ τὰ Θυάτεια καταγινόμενα εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἐξέφυγον πολλὰς ἐκ τῶν περιπετειῶν καὶ καταστροφῶν τὰς ὁποίας ὑπέστησαν οἱ περισσότεροι τῶν φιλοδόξων γειτόνων αὐτῶν. Καίτοι δὲ ἀρθονοῦσιν ἐρειπίων αἱ ἐπιγραφαὶ αὐτῶν εἰσὶν ὀλίγαι, καὶ πᾶσαι ὅσαι ἀνεκαλύφθησαν ἀνήκουσιν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κατὰκτησιν. Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ὁ Βεσπεσιανὸς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Καρακάλλας ἦσαν ἰδίως εὐεργέται, — ὁ πρῶτος μνημονεύεται μετ' εὐγνωμοσύνης ἄτε ἐπιδιορθώσας τὰς ὁδοὺς ἐν τοῖς πλησιοχώροις μέρεσι, δώρημα ὑπερπληρέστατα ἤθελεν ἐκτιμηθῆ ὑπὸ βιομηχανικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ὑπάρχουσι τρεῖς αἵτινες χορηγοῦσιν ἡμῖν λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἐξήγησιν τοῦ μόνου περὶ τῶν Θυατείρων ὑπαινιγμοῦ τοῦ ἀπαντωμένου ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἀγίου Παύλου. Ἐκτὸς τῆς πρὸς τὸν ἄγγελον τῆς ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων ἐπιστολῆς ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἡ μόνη μνεία τοῦ τόπου εὐρίσκεται ἐν τῇ ἐξιστορήσει τοῦ ἀποστολικοῦ ἔργου τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀφικομένου εἰς Φιλίππους. «Καὶ τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία, πορφύροπώλις πόλεως Θυατείρων, σεβομένη τὸν Θεόν, ἤκουεν· ἥς ὁ Κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου· ὡς δὲ ἐβαπτίσθη, καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα, εἰ κερίκατέ με πιστὴν τῷ Κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μένατε· καὶ παρεθιάσατο ἡμᾶς.» Ἐπειδὴ δὲ τὰ Θυάτεια ἦσαν Μακεδονικὴ ἀποικία, καὶ τοὶ οὐχὶ τόπος μεγάλης ἐπιστημότητος, δυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμεν τὸ ρηθὲν ὡς τινα ἀπρομελέτητον ἐπικύρωσιν, καθ' ὅλας τὰς ἐλάχιστας λεπτομερείας, τῆς ἀκριθείας τῶν ἐν ταῖς πράξεσιν ἀναφερομένων, ὅτι δηλ. ἡ Λυδία τῶν Θυατείρων ἀπαντᾶται ἐν Μακεδονικῇ πόλει

τῶν Φιλίππων· τοῦτο δὲ ἦν ἀκριβῶς περιστατικὸν δυνάμενον πιθανῶς νὰ συμβῇ ἐκ τῆς στενῆς καὶ ἀδιαλείπτου σχέσεως τῆς ἀνέκαθεν ὑπαρχούσης ἐν τῷ κοινωνικῷ συστήματι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μεταξὺ μιᾶς ἀποικίας καὶ τῆς μητροπόλεως αὐτῆς καίπερ μακρὰν κειμένης.

Ἄλλ' ἡ Λυδία ἦν πορφυρόπώλις, καὶ αἱ τρεῖς ἐπιγραφαὶ ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὰ λεγόμενα περὶ τῶν βαφείων ὡς ἀποτελούντων ἐν τῶν ἠνωμένων σωματείων τοῦ τόπου. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ βιομηχανία τοῦ βάπτειν διὰ πορφύρας, καὶ τοὶ φοινικικὴ ἀνακάλυψις, οὐκ ἦν τὸ μονοπώλιον τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὀμήρου ἡ Μαιονία ἢ ἡ Λυδία, ἡ χώρα ἐν ἣ τὰ Θυάτεια ἔκειντο, ἐκλείζετο διὰ τὴν τέχνην τοῦ βάπτειν διὰ πορφύρας ὑπὸ τῶν γυναικῶν αὐτῆς χειροποιούμενην. Ἰλιάς δ'. 441. —

Ἡ τέχνη αὕτη ἀπετέλει βεβαίως ἐνδιαφέρον μέρος τῆς φιλοπόνου ἐνεργητικότητος τῶν Θυατείρων ὡς τῆς Λαοδικείας καὶ τῶν Κολοσσῶν. Ἐνδεχόμενον ὅτι ἀπὸ τῆς Λυδίας τούτης ἡ ἐκκλησία τῶν Θυατείρων ἐλάβε τὴν ἀρχὴν τῆς. Ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν μετὰ τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῆς εἰς τὴν μητρικὴν τῆς πόλιν ἵνα πωλήσῃ αὐτὰ καὶ κερδίσῃ· ἀλλ' ἡ ξενοδόχος τοῦ ἀποστόλου ἐπέστρεψε κομίζουσα πλουσιώτερον θησαυρὸν οἰονδήποτε ἄλλου, ὃν αὕτη ἔφερεν ἐκεῖθεν. «Διότι τὸ ἐμπόριον αὐτῆς εἶναι καλλίτερον παρὰ τὸ ἐμπόριον τοῦ ἀργυρίου, καὶ τὸ κέρδος αὐτῆς παρὰ χρυσίον καθαρὸν.» (Παροιμ. γ' 14).

Οὐκ ἔστιν εὐκόλον τὸ συνταυτίσαι τὰ ὑπαινιττόμενα ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆς Ἀποκαλύψεως μετὰ τῶν περιστατικῶν τῶν Θυατείρων ἐξ ὧν ἐλάχιστον μέρος γινώσκομεν. Ὑπάρχουσιν ὅμως ἵχνη τινὰ ἰδιαιτέρων δεισιδαιμονιῶν ἔχουσιν σχέσιν πρὸς τὰ τῶν Θυατείρων. Τὰ ἀρχαῖα νομίσματα τῆς πόλεως εἰσὶν ἐγκεχαραγμένα διὰ τῶν τύπων τοῦ Βάκχου, τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Κυβέλης· ἀλλ' ἡ κυρία θεότης τῆς πόλεως φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Θεὸς τοῦ Ἡλίου Ἀπόλλων·

εἰσαχθεῖσα ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἀποίκων. Ἄλλη εἰδικὴ δεισιδαιμονία δύναται νὰ ῥίψῃ φῶς τι ἐπὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῆς γενομένης πρὸς τὸν ἄγγελον τῆς ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων, «ὅτι ἔξ τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὴλ, τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν προφήτιν, διδάσκειν καὶ πλανᾶσθαι ἐμοὺς δούλους, πορνεῦσαι καὶ εἰδωλόθута φαγεῖν.» Ὁ Σουτῖδας ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχεν ἐξωθεν τῶν τειχῶν, ἐν μέσῳ τινος περικλείσματος καλουμένου τὰ «ἀνάκτορα τῶν Χαλδαίων,» μικρὸς τις ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τινὰ Σοβίλην Σαμβήθην, ἀνατολικὸν τι ἀντικείμενον εἰδωλολατρείας, ὡς λέγεται εἰσαχθὲν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων τῶν διασπαρέντων φυλῶν ἀπὸ τῆς Χαλδαίας ἢ τῆς Περσίας. Πιθανὸν ὅτι ἡ ἔκφρασις Ἰεζαβὴλ ἔχει σχέσιν πρὸς ταύτην τὴν μεμολυσμένην ἔνωσην Ἰουδαϊκῶν καὶ ἐθνικῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων ἐξασκουμένων ὑπὸ τούτων τῶν ἐξηχρειωμένων Ἰσραηλιτῶν. Καιρὸς ἐδόθη αὐτῇ καὶ τοῖς ὁπαδοῖς αὐτῆς ἵνα μετανοήσωσιν, ὅπερ σημαίνει, ὅτι ἡ λατρεία αὐτῆς δὲν ὑπῆρχεν ἀπ' ἀρχῆς εἰδωλολατρικὴ, ἀλλὰ διεφθάρη διὰ συγκοινωνίας μετὰ τῶν ἄλλων. Πιθανὸν ὅτι μέγας ἐμπορικὸς Ἰουδαϊκὸς πληθυσμὸς ὑπῆρχεν ἐν Θυατείροις. Ὑπῆρχον βεβαίως πολλοὶ μετανάσται Ρωμαῖοι, ὡς ἐπίσης καὶ ἄποικοι ἐκ τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος. Λατινικαὶ λέξεις εἰσὶν εἰσηγμέναι ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς, καὶ πολλοὶ κατάλογοι φέρουσιν ἑλληνικὰ καὶ ρωμαϊκὰ ὀνόματα παραξένως ἐπισεσωρευμένα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἡ ἀνάμιξις τῶν φυλῶν, ὡς βέβαιον, παρηκολουθεῖτο ὑπὸ τινος παραξένου συγχύσεως διαφόρων δεισιδαιμονιῶν ἐν καταστάσει μάλιστα κοινωνίας ἐν ᾗ θρησκευτικαὶ συνήθειαι περιστυλίσσοντο μετὰ πάσης περιστάσεως τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἐάν λαιπὸν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις χριστιανοῖς ὑπῆρχε τὸ φρόνημα τῆς Σαμβήθης συνδέον τὴν δοξασίαν καθαρωτέρας τινὸς πίστεως μετὰ τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ τῶν βδελυριῶν τῶν ἀνατολικῶν δογμάτων, ὁ ψόγος καὶ τὸ δεδομένον χρονικὸν διάστημα πρὸς μετάνοι,

αν δύνανται ἵνα ἐννοηθῶσιν εὐκολώτερον.

Ἴσως ἡ παράστασις δι' ἧς ἀρχίζει ἡ ἐπιστολὴ, ἡ οὐδὲς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρὸς καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιθάνῳ,» δυνάτῃ νὰ ἔχη σχέσιν τινὰ πρὸς τὰς δημώδεις παραστάσεις τοῦ Ἀπόλλωνος, Θεοῦ τοῦ Φωτός, καὶ πολιούχου θεότητος τῆς πόλεως. Ὁ δὲ ἀκόλουθος στίχος, «οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διακονίαν, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὑπομονὴν σου, καὶ τὰ ἔργα σου, καὶ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων,» τίθησιν ἐνώπιον ἡμῶν τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων, ἀκριβῶς ὡς ὁ ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἄγγελον τῆς Ἐφεσίνης ἐκκλησίας ἀναφερόμενος μεθ' οὗ ὁ ρηθεὶς στίχος ἔχει σχέσιν. Ἐκεῖ ἡ διδασκαλία ἦν σώα καὶ ὁ ζῆλος ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀδιαφιλονείκητος, ἀλλ' ἡ ἀγάπη ἦν ψυχρά· ἐν ᾧ ἐδῶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ διακονία, ἡ πίστις καὶ ἡ ὑπομονὴ ἦσαν πασιφανῆ καὶ αὐξάνοντα προσόντα, ἡ δὲ δυνάμεθα νὰ παραφράσωμεν αὐτὸν, ἡ διακονία τῆς ἀγάπης καὶ ἡ ὑπομονὴ τῆς πίστεως ἡ διακονία αὐτῶν ἡ αἰ λειτουργίαι τῶν ἡγείροντο ἀπὸ τῆς ἀγάπης τῶν, καὶ ἡ ὑπομονὴ αὐτῶν ἐθεμελιόυτο ἐπὶ τῆς πίστεως τῶν ἅτε θεωροῦντες Ἐκεῖνον ὃς ἦν ἀόρατος· καὶ οὕτω τὰ ἔσχατα ἦσαν πλείονα τῶν πρώτων, ἀλλ' ἡ Ἐφεσος ἄφηκε τὴν πρώτην τῆς ἀγάπην.

Ἄλλ' ἡ καθαρότης ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων οὐκ ἦν ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀγάπην καὶ τὸν ζῆλον αὐτῆς. Εἶνε σχεδὸν βέβαιον ὅτι ἡ αὐτὴ διαστρεφὴ τῆς ἀληθείας κεῖται ἐν τῇ ρίζῃ τῆς πλάνης τῶν Νικολαϊτῶν τῆς Ἐφέσου, τῶν Βαλαμιτῶν τῆς Παργάμου καὶ τῆς Ἰεζαβὴλ τῶν Θυατείρων, — πάντες ὁμοίως ἐθεώρουν ὡς μικροῦ λόγου ἀξία τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἡθικοῦ νόμου, ἐπηγγέλλοντο μὲν ν' ἀκολουθῶσι τὸν Χριστὸν ἐν πνεύματι, ἀλλὰ συνεδύζον τὴν ὁμολογίαν ἐκείνην μετὰ τῆς αἰσχροτάτης ἀντινομίας· ἐπελάθοντο ὅτι «χωρὶς ἁγιασμοῦ οὐδεὶς δύναται ἰδεῖν τὸν Θεόν,» καὶ εὐπροσώπως ἀπεπλάνων ἑαυ-

τοὺς καὶ τοὺς ὁπαδοὺς αὐτῶν ἐν τῇ ἀνοχῇ αἰσχροτάτης ἀκολασίας.

Οὐδὲν ὑπάρχει ἱκανὸν πείσαι ἡμᾶς ἵνα ἀπορρίψωμεν τὴν θεωρίαν πολλῶν ἐοικησέντων φρονούντων ὅτι τὸ ὄνομα Ἰεζαβὴλ ἀναφέρεται εἰς τινὰ προσωπικὸν διδάσκαλον, καὶ τοι ἡ εἰκασία τοῦ Γροτίου ὅτι ἦν ἡ σύζυγος τοῦ ἐπισκόπου ἢ οὕτω ψεγομένη ὑπ' οὐδενὸς ὑποστρίβεται. Ἐὰν διὰ τοῦ ὀνόματος ὑπαινίσκονται τὰ δόγματα τῆς Σαμβέθης, ἡ ζωὴ τῆς ἱστορικῆς Ἰεζαβὴλ εἶναι πλήρης ἁρμοδίων περιστατικῶν· διότι αὕτη ἦν ἡ πρώτη εἰσαγαγούσα οὐχὶ ἀπλῶς διαφθορὰν τῆς ἀληθινῆς λατρείας τοῦ Ἰεχοῦ, οἷοι ἦσαν οἱ χρυσοὶ μόσχοι, ἀλλ' ἡ διαστρέψασα αὐτὴν διὰ τῆς ἀκαθάρτου τελετῆς τῆς Σιδωνίας Ἀστάρ-τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἀσίας. Ἐντεῦθεν ὁ Ἰεχὼ ἐρωτᾷ, «τίνα εἰρήνην ἐνόσω αἱ πορνεῖαι τῆς μητρὸς σου Ἰεζαβὴλ καὶ αἱ γοητεῖαι αὐτῆς εἰςί τόνσον πολλαί;» Τὸ κυανοῦν ὄνομα μεταφέρεται ἐνταῦθα εἰς ἕνα εἰσαγαγόντα παρομοίας πράξεις. Ἡ ἀπειλὴ ἐν τῇ διδομένῃ νουθεσίᾳ «καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ,» εἶναι ἴσως κρυπτὸς ὑπαινιγμὸς ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀνθρωποκτονίαν τῶν προφητῶν τοῦ Βάαλ ἐπὶ τοῦ Καρμηλίου ὄρους, καὶ προλέγει ἀξιοσημείωτόν τινα θείαν δίκην, δι' ἧς «πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι γινώσκονται ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ ἐρευνῶν καρδίας καὶ νεφρούς.»

Ἐπὶ πλέον ἢ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἔκφρασις — ἡ εὐλογία ἐκείνων, «ὅσοι οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βῆθη τοῦ Σατανᾶ, ὡς λέγουσι,» — ἐνδεχόμενον ὅτι ἔχει τοπικὴν τινα ἀναφορὰν. Ἡ φράσις τὰ «βῆθη τοῦ Σατανᾶ,» φαίνεται παραδεχθεῖσα ὑπὸ τούτων τῶν ἰδίων ὁπαδῶν τῆς Ἰεζαβὴλ ἐννοούντων πιθανῶς, ὡς ἐποίουν τινὲς τῶν ὁφειλόμενων γνωστικῶν, ὅτι ἦν νόμιμον αὐτοῖς τὸ ἐξετάζειν βαθέως πᾶν βάθος τῆς ἀνομίας πίνοντες τὸ ποτήριον τῆς ἁμαρτωλῆς ἡδονῆς μέχρι ἰρυγός· καὶ ὁμῶς ἐκαυχῶντο ὅτι δυνάμενοι νὰ δώσωσι τὸ σῶμα εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκός, ἦσαν ἱκανοὶ νὰ διατηρή-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. ΣΤ΄.)

σωσι τὴν ψυχὴν ἐν τινὶ ἰδανικῷ αἰθέρι ἀμύλυντον, καὶ οὕτω νὰ μεταβάλλωσι τὸν Σατανᾶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἰδίας αὐτοῦ βεσιλείας. Πρὸς δὲ τοὺς μὴ οὕτω ζητήσαντας τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ, ὁ Κύριος λέγει «οὐ βάλω ἐφ' ἡμᾶς ἄλλο βάρος,» εἰμὴ μόνον, ὡς οἱ ἀπόστολοι ἀπεφάσισαν ἐν τῇ Συνόδῳ αὐτῶν, «ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνεκτοῦ καὶ τοῦ αἵματος,» (Πρῆξ. ΙΕ'. 20), προσθεὶς σχεδὸν ἐν ταῖς αὐταῖς λέξεσιν ὅτι αὐτοὶ δὲν βάλλουσιν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν μείζον βάρος τούτων τῶν ἀναγκάσιων πραγμάτων, ἤτοι νὰ ἐπιμένωσι διαμαρτυρόμενοι δογματικῶς καὶ πραγματικῶς ἐναντίον τούτων τῶν διαστροφῶν τῆς χριστιανικῆς ἐλευθερίας. Τελευταῖον, ὡς τοῖς πιστοῖς ἐν Ἐφέσῳ ὑπισχνεῖται τὸ «φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς,» τοῖς ἐν Σμύρνῃ «τὸν στέφανον τῆς ζωῆς,» τοῖς ἐν Περγᾶμῳ «τὸ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου,» ἐκάστοις πιθανῶς διὰ τινος ὑπαινιγμοῦ ἀναφερομένου εἰς τοπικὰς περιστάσεις, — οὕτω τοῖς ἐν Θυατείροις τῇ πόλει τοῦ Ἀπόλλωνος, ὑπισχνεῖται «τὸν ἀστέρα τὸν πρωῒνον,» καλλίτερον τοῦ Ἑσπέρου, μάλιστα «τὴν ρίζαν καὶ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ, τὸν ἀστέρα τὸν λαμπρὸν καὶ ὀρθρινόν.» (Ἀποκαλ. κβ'. 46).

Ἐκτὸς τῆς κατὰ συντυχίαν ἐνίοτε γενομένης μνείας τοῦ ὀνόματος ἐπισκόπου τινὸς τῶν Θυατείρων ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν Συνόδων τῆς Ἀνατολῆς, ἡ πόλις τῶν Θυατείρων ἐξαφανίζεται παντελῶς ἐκ τῆς ἱστορίας ἕως τοῦ καιροῦ τοῦ τελικοῦ ἀγῶνος μεταξὺ τοῦ Βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῶν τουρκικῶν ὀρδῶν. Τὰ Θυάτεια τότε προεξῆρχον περιφανῶς κατὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀφοσίωσιν των πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐν ᾧ Ἀνδρόνικος ὁ Β'. ὁ Παλαιολόγος καὶ ὁ ἔγγονος αὐτοῦ κατέστρεφον τοὺς πόρους τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας διὰ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ τῶν φονικῶν ἐρίδων, τὸ θανατηφόρον κτύπημα κατὰ τῆς χριστιανικῆς δυνάμεως ἐν

Ἀσία ἐδόθη διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Προύσης. Ὁ Ὀρχάν διαπεράσας τὰς πύλας αὐτῆς ἐθεμελίωσε τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ τοι ἡ δόξα ἀποδίδεται κοινῶς τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ὀσμάν. Ἀνδρόνικος δ' Γ' ἐπελθὼν ταχέως εἰς Ἀσίαν μανιωδῶς ἐπέσχευεν αὐτοῦ ἐν Περγάμῳ· ἀλλ' ἐκδιωχθέντος αὐτοῦ ἐκείθεν τὰ Θυάτειρα ἀντεῖχον εἰσέτι σταθερῶς πρὸς τὸν χριστιανικὸν ἀγῶνα. Πάσης δὲ ἄλλης πόλεως ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, πλὴν τῆς Φιλαδελφείας, ὑποταχθείσης εἰς τὴν ἡμισέληνον, τὰ Θυάτειρα ἐπὶ τέλους κατελήφθησαν μόνον ἐξ ἐφόδου, καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς προσπάθειάς του πρὸς καταστολὴν τῆς Ἰσλαμικῆς εἰσβολῆς. Μετὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα τὰ Θυάτειρα ἐλεηλατήθησαν ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου, καὶ τέλος πάντων προσηρτήθησαν εἰς τὰς κτήσεις τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας μετὰ τὴν νίκην τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, γενομένης τῆς μάχης πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Ἐκτοτε τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ταύτης ἀπωλέσθη καὶ ἀντικατεστάθη διὰ τῆς Τουρκικῆς ἐπωνυμίας *Ak-hissar* Ἀξάριον (λευκὸν φρούριον).

Καὶ τοι πλήρη λειψάνων τῶν κλασικῶν καὶ χριστιανικῶν χρόνων, οἷον μεγάλων τμημάτων μαρμάρου ἐκτισμένων ἐν τοῖς τοίχοις τῶν καλυβῶν, γεγλυμμένων κιονοκράνων χρωμένων ὡς σκαφιδίων ἢ καλυμμάτων πηγαδίων, ὀλίγα κτίρια δυνατὸν ν' ἀνιχνευθῶσι μετὰ τῶν ἐρειπίων· ἀλλ' ἡ ἀρχαία καθεδρική ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου διατηρεῖται διασώζουσα τὴν παράδοσιν τῶν ἐπισκέψεων τοῦ ἀποστόλου· καὶ περ δὲ μεταποιηθεῖσα εἰς λατρείαν τοῦ ψευδοπροφήτου καὶ ὑψηλὸν μινὰρὲν προσλαβοῦσα, εἰσέτι γνωρίζεται μόνον ὑπὸ τοῦ αὐτοχθονοῦ χριστιανοῦ, κωλυομένου πάντοτε νὰ διαπεράσῃ τὸ κατώφλιόν της, ὡς ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Θεολόγου Αὕτη βεβαίως μετεβλήθη ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς εἰς τὴν χριστιανικὴν χρῆσιν, ἢ εἰάν δὲν ὑπῆρξε νὰς, ἐκτίσθη ἐκ τοῦ ὕλικου τῶν ἐθνικῶν ναῶν. Τὸ ἐν τρίτον τῶν κατοίκων ἀνερχομένων περὶ τοῦ εἰς 15,000 ἀποδέχονται τὴν χριστι-

ανικὴν πίστιν, ἐκ τῆς ὁποίας, κατὰ τὰς πρώτας καὶ ἡπιωτέρας ἡμέρας τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας, ὁ αὐτόχθων πληθυσμὸς τῶν γειτονικῶν μερῶν ταχέως ἀπεστάτησεν, οἱ μὲν νέοι πεισθέντες ὑπὸ τοῦ θελγήτρου τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς ἀπαλλογῆς τῶν ἐκ τῆς φορολογίας, ἐν ᾧ αἱ χῆραι καὶ κόραι τῆς κατακτηθείσης φυλῆς ἔκειντο ὑπὸ τὸ ἔλεος τῶν κατακτητῶν. Ὡς οἱ κάτοικοι τῆς Φιλαδελφείας οἱ χριστιανοὶ τῶν Θυατείρων ἠδυνήθησαν διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν νὰ ἐκδιώσωσιν ὄρους τινὰς ἐκ τῶν νικητῶν.

Ἡ ἀρχαία τέχνη τῆς βαφῆς πρὸ πολλοῦ ἔσβυσεν· ἀλλ' οἱ χριστιανοί, οἵτινες εἰσὶν οἱ πλουσιώτατοι καὶ τὸ μᾶλλον προοδευτικὸν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, ἐνασχολοῦνται δραστηρίως ἐν τῇ καλλιέργειᾳ τοῦ βάμβακος γενομένου ἤδη τὸ ἐμπόριον τῆς ἐπαρχίας. Ὁ σιδηρόδρομος ἀπὸ Σμύρνης εἰς Μαγνησίαν, 30 μόνον μιλίων ἔχων ἀπόστασιν, πιθανὸν νὰ ἐπεκταθῇ μέχρι τοῦ *Ak-hissar* καὶ εὐχόμεθα ὅπως μετὰ τῆς ἀναζωπυρήσεως τῆς τέχνης καὶ τοῦ ἐμπορίου, νῦν ὅτε ἀνοίγεται ἐτι πάλιν εἰς τὰς δυτικὰς ἐπιδράσεις, ὁ χριστιανισμὸς τῶν Θυατείρων ἀναζωπυρωθῇ καὶ καθαρώτερον φῶς φωτίσῃ τὰ τέκνα ἐκείνων οἵτινες ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν καταδυναστεύομενοι καὶ καταθλιβόμενοι ἐκράτησαν σφιγκτὰ μετ' ἀκλονήτου σταθερότητος τὴν χριστιανικὴν πίστιν. (*)

O. K.

(*) Δυστυχῶς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν ἐπροόδευσεν εἰς Ἀξάριον ἀρκούντως, καθότι οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ὁμιλοῦσιν εἰς τὰς οἰκογενεῖας των τὴν τουρκικὴν διάλεκτον. Ὑπάρχουσιν ὅμως τρία Ἑλ. σχολεῖα, δύο τῶν ἀρρένων καὶ ἐν Παρθεναγωγείῳ. Ὡς πρὸς τὰς Ἐκκλησίας διαπρέπει ἡ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Νικολάου τιμωμένη μητρόπολις. Ἐνταῦθα ὁμως ὡς καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν σχολείων προσερχομένη ὠφέλεια εἶναι μικρὰ ἀγνοούντων τῶν Χριστιανῶν τὴν γλῶσσαν ἐν ᾗ διδάσκονται.